

MŰKEDVELESÜNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

Önigazgatású szocialista társadalmunk művelődési életünk tartalmasabb, gazdagabb kibontakozását sürgeti. A törekvés oélja kétségkívül kulturális életünk megújhódása, ennek a megújhódásnak pedig az alappillére csakis a társult dolgozó, maga az ember lehet.

A szándék nem sikkadt el az elméleti viták áradatában, nem sülyedt Don Quijote-i szélmalomharc kilátástalanságára, hanem konkrét formában, letisztult, kikristályosodott politikai légkörben, szerteágazó akció keretében igyekszik összefogni kulturális életünk sorvadó hajszalgyökeireit. Az eredmények bizalmat előlegeznek ezeknek a törekvéseknek, hiszen a minőségbeli változás, elsősorban pedig az önművelés iránt felfokozott érdeklődés kétségkívül a megújhódás jeleit hordozza magában.

Amatőr színjátszásunkról lévén szó, azt hiszem, már nyugodtan kimondhatjuk, hogy elmozdult kulturális életünk perifériájáról, ami természetesen nem jelenti azt, hogy ezzel minden meg is oldódott! Egyelőre csak elmozdult!

Hosszú évekig tétlenül, vagy inkább mondjuk úgy, hogy tehetetlenül figyeltük amatőr színjátszásunk stagnálását, lassú elhalását. Az utóbbi években azonban mintha valami történt volna, mintha valami megmozgatta volna az embereket, a művelődési egyesületeket. Ott lobbant fel az öntevékenység szikrája, ahol már azt hittük, hogy a közöny mindent letarol, ott indult meg a munka, ahonnan hosszú évek óta semmilyen életjel nem érkezett, az emberek érthetetlen passzivitása ott oldódott fel, ahol azt valóban nem vártuk. Egyszóval: amatőr színjátszásunk reneszánszát sejtetik az utóbbi évek.

Tulajdonképpen most innen kellene elindulni. Rendet kellene teremteni ebben a »sejtésben«, hogy valóság legyen belőle. A feladat nem könnyű. A megoldatlan, a meg nem választott kérdések láncolatára kell választ adni. Számptalan probléma megoldását kell minél előbb szorgalmazni, hogy a magyar, s természetesen a jugoszláv amatőr színjátszás hagyományait gazdagítsuk. Mindenesetre élni kell a lehetőséggel, az öntevékenység ilyen jellegű megnyilvánulásával, mert ma már nem fikció, hanem nagyon is reális elem, amelyre lehet és kell is építeni! S ez most kötelességünk is!

Próbáljunk ebben a mi műkedvelésünket érintő problémakörben néhány érzékeny pontot kitapintani. Például a szomszédos országokban, de természetesen másutt is, ahol fejlett a színházi kultúra, nemcsak az évszázados hagyományokra támaszkodik a hivatásos színház, hanem arra az egész országot behálózó amatőrszínház-rendszerre, amely egyrészt mindenhová eljuttatja az élő színházat, másrészt kielégíti a játékkedvet és értő nézőket nevel.

Néhány kérdés, ránk vonatkozó és természetesen amatőr színjátszásunkkal kapcsolatos gondolat vetődik fel önkéntelenül is az emberben e néhány mondat után. Nyomban párhuzamot próbálunk vonni, összehasonlítjuk, legalábbis elméleti síkon, a mi művelő tevékenységünket, annak egész felépítményét az említett példával. A következtetés: ott, ahol az amatőr színjátszás is alapját képezi a színházkultúrának, ott körültekintő, alapos, s mindenekelőtt tudatos folyamat határozza meg a műkedvelés formáit, tartalmát. A műkedvelésnek itt tulajdonképpen előkészítő, mozgósító szerepe van, s elsődleges célja: felébreszteni az igényt a színművészet iránt. Ezzel szemben ott, ahol a műkedvelés csupán az ösztönös megnyilvánulás eredménye, ott minden nemes szándék, minden lelkesedés mellett is laza talajra épül a műkedvelő tevékenység.

Nálunk az volt a gyakorlat — természetesen nem általánosíthatunk, nem sorolhatjuk most ide azokat a műkedvelő együtteseket, amelyek a felszabadulás óta rendszeresen, alapos munkával egyelőre még felszínen tartják, illetve tartották műkedvelésünket —, hogy néhány lelkes színjátszó megmozdulásában, legyen az tiszavirág életű is, a magyar amatőr színjátszás hagyományainak folytatását látjuk, s úgy emeljük ki őket az ismeretlenségből, mint akik most egyszerre több évtized lemaradását, mulasztását hivatottak tartalommal telíteni.

Tehát az első dolog, véleményem szerint, a folyamatos, az alapos munka! Az előre meghatározott, részleteiben kidolgozott terv, amely semmit sem bíz a véletlenre, amely felkarolja az ösztönös megnyilvánulásokat, megmozdulásokat és munkájuknak, tevékenységüknek állandó számon tartásával az ösztönösséget a tudatossággal váltja fel. S ez a legnehezebb. Nem engedni, hogy a fellobbanó szikra kihunyjon, hogy a munka, öntevékenység első megnyilatkozása idő előtt elsorvadjon. Ugyanis ha a műkedvelés iránt viszonyunk nem légvárákra épül, ha az ilyen jellegű tömegkultúrához több komolysággal, ragaszkodással, s nem utolsósorban hozzáértéssel fordulunk, akkor színházi kultúránk nem a végelgyengülésben szenvedő beteg kilátástalanságára fog emlékeztetni, hanem az igazi műkedvelés által előkészített közönség igényességét, a mind magasabb színházi kultúra követelményeit fogja szolgálni.

Németh László írja egyik, műkedveléssel foglalkozó írásában: »Kömmolyan veszem a műkedvelőket. A magyar drámai játék forradalmát várom tőlük...« A vajdasági magyar műkedvelés megújulásában ez a gondolat, úgy érzem, mindenképpen jelentős szerepet tölthetne be.

Ezután felhívnám néhány olyan jelenségre a figyelmet, amely ha nem is döntően befolyásolja amatőr színjátszásunk fejlődőképességét, de mindenképpen hozzájárul ahhoz, hogy gátolja egészséges, zökkenőmentes kibontakozását.

Két fogalom tisztázása már eleve sok vitás kérdést megoldhatna. Ezek a »tisztá amatőrizmus« és a »félhivatásos« fogalmak állandó jelenléte, hangoztatása és szembeállítás. A »tisztá amatőrizmus« hívei, s ma ezek vannak túlsúlyban, csak önmagukra támaszkodnak, előadásukat a régi »módszerek« alapján készítik és nem hajlandóak semmilyen komolyabb szakmai segítség elfogadására.

S itt mindjárt álljunk meg. Ugyanis a »tisztá amatőrizmus« híveit tovább kell rangsorolni. Objektív és szubjektív tényezők újabb kategóriákat állítanak fel. A legtöbb műkedvelő együttes kénytelen a régi mód-

szerek szerint dolgozni annál az egyszerű oknál fogva, hogy anyagi lehetőségei erre rákényszerítik! Tehát: hiába igényli a szakmai segítséget, hiába szeretne többet, jobbat nyújtani, a szűkös anyagiak gúzsba kötik, megfosztják a fejlődés lehetőségétől. Ezeket az embereket kizárólag a határtalan lelkesedés tartja csak felszínén!

Szívácon például a Szenteleky Kornél Művelődési Egyesület műkedvelői már évek óta rendkívüli anyagi gondokkal küszködnek. Mindössze 350 000 régi dinárt kapnak. Csepp a tengerben! Mit kezdhetnek vele! Rendezőt szerződtenek ezen a pénzen is, úgy látják, hogy ez a legheylesebb. De így van ez másutt is! A kultúra terített asztaláról csak a morszák jutnak a műkedvelésnek.

A »tisza amatőrizmusnak« az a kategóriája, amely tisztán az objektív tényezők miatt szűkíti le tevékenységét, megérdemli, hogy a legmesszebbmenő támogatásban részesítsük, hogy a lelkesedés, amely még ébren tartja művelőit, egyszer már szétfeszítse a hideg, fűtetlen próbatermek, elhanyagolt művelődési otthonok falait.

A szubjektív tényezők sajnos sokkal összetettebb kérdést alkotnak. Ezúttal nem ragaszkodnék a konkrét példákhoz, hiszen azok ez esetben csak még jobban elszigetelnék azokat a műkedvelő egyesületeket, amelyek úgy gondolják, hogy nem szükséges senkitől semmit tanulni, s elegendő az, amivel ők maguk rendelkeznek. Sajnos, a szubjektív tényezőkre épülő »tisza amatőrizmus« követőinek a legtöbb esetben nincs anyagi gondjuk!

Egyről azonban megfeledeznek az ilyen együttesek vezetői: a közönségről. Ma már azért nem lehet annyira lebecsülni a nézőket, nem lehet egyszerűen kiskorúsítani őket, nem lehet az igénytelenséget náerőszakolni arra, aki például rendszeres tévé néző vagy rádióhallgató. S éppen ezért azt a szubjektív tényezők által meghatározott amatőrizmust nyugodtan nevezhetjük konzervatív amatőrizmusnak!

A »félhivatásos« fogalom véleményem szerint mindjárt korrigálható, hiszen azokat az elemeket foglalja magába, amelyek ma az amatőrizmus tulajdonképpeni fogalmát meghatározzák. Újra Németh László szavait idézem, aki a következőket írja: »Meg kell teremteni a színjátszást a színházakon kívül. Erre pedig csak egy mód van: a legmagasabbra törő műkedvelés.«

Véleményem szerint a legmagasabbra törő műkedvelés elsősorban ezen az úton, az amatőrizmus fogalmának ezzel a meghatározásával közelíthető meg. Természetesen itt is bizonyos eltérésekkel, fokozatokkal találkozunk. A legideálisabb, ha egy-egy műkedvelő együttes, vagy amatőrszínház állandó szakembert alkalmaz. Így folyamatos munkamenetre van kilátás. Vajdaságban sajnos kevés, illetve mindössze néhány ilyen típusú együttesünk van és ezek között elsősorban a kanizsai amatőrszínházat kell megemlíteni. Vlaovics József, a Dolgozók munkatársa jegyezte meg a közelmúltban: »Gyorsan kinőheti a ripacskodás gyerekcipőjét az olyan műkedvelés, amelyet (mint Kanizsán) avatott és fizetett szakember irányít.« S ez így igaz! Rendezett állapot, egész évi műsorkeret, a műkedvelőkkel való rendszeres munka, amely nemcsak »szezonjellegű«, bejáródott közönségszervezés — mindez jelen lehet és jelen is van az amatőrök munkájában, ha valaki a kezében tartja, irányítja tevékenységüket.

A másik lehetőség a külső szakemberek bevonása, segítsége. Ez a gyakoribb példája az igazi amatőrizmusnak, mivel a legtöbb együttes anyagi bázisa »megengedi«, hogy egy, esetleg két darabot hivatásos rendező keze alatt készítsen. Tehát mivel állandó szakembert nem tudnak alkalmazni, így próbálják pótolni ezt ama már elmaradhatatlan szakmai segítséget.

A zrenjanini Madách színjátszói például a legnagyobb sikerüket hivatásos rendező irányításával érték el. A *Titanic-keringőt*, amellyel 1963-ban Hvaron, az ország legjobb amatőr színjátszó együtteseinek találkozásán aranyérmet nyertek, Varga István, az Újvidéki Rádió rendezője rendezte. Ugyancsak Varga István munkáját dicséri Heltai Jenő *Néma levante* és Bíró Lajos *Sárga lilium* című színpadi művének nagy sikere. Varga István mellett Zrenjaninban rendezett még Szilágyi László, Vajda Tibor, Lányi István és Fischer Károly is.

Az állandó szakmai képzés természetesen nem maradt eredmény nélkül, ugyanúgy, mint ahogy a szabadkai Népkör ilyen jellegű törekvései is meghozták a várt eredményeket. Itt Garay Béla, Sántha Sándor, Pataki László, Vinác Mihály és ifj. Szabó István foglalkozott a műkedvelőkkel. A Népkörben például Szilágyi László rendezésében rendkívüli sikert ért el Thorton Wilder *A mi kis városunk* című művének bemutatásával, vagy vegyük a Népkör legutóbbi kirobbanó sikerét, a trebinjei országos szemlén elért magas helyezését, a szereplők, valamint a rendező teljesítményét, amely nem került el a bíráló bizottság figyelmét. Bambach Róbert, a Belgrádi Színművészeti Akadémia harmadéves hallgatója, a rendezést tanulja, a szakmai segítség tehát újra csak pozitív értelemben »diadal-maskodott«! Mindenesetre a Népkör *Ez a ház bontásra vár* című egyfelvonásosának három változatával csak alátámasztotta fejtegetésemet a szakmai ismeretek szükségességéről!

Említsünk még néhány példát: az újvidéki Petőfi Sándor Művelődési Egyesületben Sinkó István és Szilágyi László foglalkozik a fiatal színjátszókkal. Kulán és Péterrévén ugyancsak Sinkó István dolgozott a műkedvelőkkel. Szivácon, Cservenkán Fischer Károly, Ormai József és Stevan Nikolajević, Verdődön Lajčo Lendvai, míg Topolyán és Bajmokon Barácus Zoltán segítette a műkedvelőket. Meg kell említeni Petar Ujević munkáját is, aki különösen Kulán foglalkozott sokat a színjátszókkal, és még egyszer Varga István, aki Muzslyán rendezett a közelmúltban.

Már említettem, hogy a leghelyesebbnek azt tartanám, ha minden együttes számára biztosítanánk egy-egy szakembert. Természetesen ez olyan utópia, amire sajnos gondolni sem lehet, mindenesetre szorgalmazni kellene! A másik lehetőség a külső, hivatásos rendezők alkalmazása, szerződtetése. Ezt kellene elsősorban szorgalmazni, anyagi alapot biztosítani, hogy oda is eljusson a szaksegítség, ahol a színjátszók anyagi kerete ezt ma még nem engedi meg. Ebből a vállalkozásból természetesen szövetségünknek is ki kell vennie a részét. A művelődési egyesületek, színjátszó csoportok ilyen formában komoly segítséget kaphatnának!

Van azonban egy buktató, amely figyelmeztetésül szolgálhat mindazok számára, akik a szakmai segítséget igénylik. Aladics János színi kritikusunk jegyezte meg ezzel kapcsolatban: »A rendezést illetően az a helyzet, hogy nálunk aránylag kevés a munkáját jól értő, tapasztalt rendező. A kiút szerintem, ahol csak lehet, ahol ezt a lehetőségek megenge-

dik, a hivatásos rendező szerződésére. Nem azokra a kömmereszszellemű kereskedőkre gondolok, akik végigharácsolják a tartományt és silány minőségű munkáért horribilis tiszteletdíjakat vágnak zsebre, hanem a dráma-művészet igazi műveseire gondolok, akik lelkiismeretes munkával emelik a tartományi amatőr színjátszás színvonalát.«

Azt hiszem, nem nehéz levonni a következtetést: a szakmai segítséget csak a legilletékesebbek nyújthatják!

Megpróbálom röviden összegezni fejtegetéseimet: 1. Megtalálni a módját, hogy olyan szakembereket képezzünk, akik állandó, folyamatos munkát végezhetnek amatőr színházainkban vagy a műkedvelő együttesekben. A színművészeti akadémia erre minimális lehetőséget nyújt, mivel a hivatásos színházak szükségleteit sem tudja teljes mértékben kielégíteni. Talán a magyar vagy a pedagógiai főiskola lehetne ebben segítségünkre azzal a kitételrel, hogy elvégzésük után a kandidátusok egy-két évre olyan ember mellé kerüljenek, aki a színház szakmai oldalát alaposan ismeri, valamint járatos az amatőr színházak szerteágazó tevékenységében. 2. A fiatalok, a középiskolás, valamint az egyetemisták öntevékenységét nem volna szabad figyelmen kívül hagyni. Leginkább a színpadi kísérletezés, a színházi formanyelv korszerűsítése, valamint az irodalmi színpadok létesítése felé irányul érdeklődésünk. Oda kellene hatni, hogy az iskola, az egyetem elvégzése után ez az érdeklődés ne vesszen el, hanem felfrissülést hozzon amatőr színjátszóinknak. Tehát: a fiatalok angazsáltságára szükség van, mert új szint, új hangot hoznak magukkal. 3. Falvaink műkedvelése igényli a legtöbb segítséget. Itt jelentkezik legnagyobb mértékben az elszigetelődés veszélye. A községi művelődési tényezők feladata lenne, hogy állandó szakmai segítséget biztosítsanak mindazoknak a helységeknek, művelődési egyesületeknek és csoportoknak, amelyeknek tevékenységét eddig csak a valóban tiszteletre méltó lelkesedés táplálta. 4. Természetesen az amatőr színház, a műkedvelő csoportok nemcsak a rendezők munkáját igénylik. A színpad, a díszletek, a ruhák stb. is szükséges ahhoz, hogy az előadás végső fokon valóban előadás is legyen. Szemináriumokon ismertetni ezeket a színházi »kellékeket«? A legideálisabb itt is és újra csak az a »mindenes«, a szerződötett szakember! De, amint mondtam, egyelőre messze vagyunk attól, hogy ezt megvalósítsuk. És persze az sem érthet mindenhez. Hát akkor?! Segítségre, összefogásra itt is szükség van, ha előbbre akarunk menni! Vagy egy közös szolgálatot kellene biztosítani, amely egyesítené a rendezők mellett a díszlettervezők, ruhatervezők csoportját, s amely azután segíthetne ott, ahol szükség van rá. Vagy beindítani a szaktanfolyamok sorozatát, a szövetség szervezésében is.

És végül, de nem utolsósorban, ebben az egész problémakörben nagyon sokat várunk a művelődési otthonoktól. Nem egy helyen szépen rendezett színpadok állnak kihasználatlanul! Lényeges segítséget nyújthatnának, hiszen elsődleges céljuk éppen a színházkultúrát szolgálni! Azaz, pontosabban, a művelődési öntevékenység otthonává lenni.

MŰSORPOLITIKA

A színház és a közönség viszonyának elhidegülése lényegében nemcsak az amatőrizmus szintjén jelentkezik, nemcsak a műkedvelő együttesek érzik a közönség passzivitását. Örökös kérdés ez, s a színházművészet ál-

landó, több ezer éves problémája. A napokban kezembe került Arthur Millernek egy rövid írása, amelyben a színház jövőjéről ír. Csak néhány sorát idézem: »... meg vagyok győződve arról, hogy a színházat újra fel fogják fedezni. Hirtelen el fog terjedni az a felismerés, hogy nincs izgalmasabb dolog, mint darabot nézni. Ez valószínűleg akkor fog bekövetkezni, amikor a konkurens méciák belefáradnak önmaguk ismétlésébe. De — úgy hiszem — ez nem történhet meg, amíg a színház ki nem jut a jelenlegi szellemi zsákutcából.«

A kiút pedig ebből a zsákutcából a közönség felé vezető út meglelése. Hogy hogyan, ez most a mi dolgunk, a mi hozzáállásunk, színházi kultúránk, az igényesség iránti magatartásunk határozhatja és határozza is meg. Barácius Zoltán írta le a következő kis esetet, amely sajnos nem egyedülálló, hanem egy már majdnem állandósult állapot jellemzője. Idézem: »... egyik bácskai községben szerepelt a Népszínház. A függöny legördülte után a művelődési egyesület egyik vezetője a következőket mondta: Nagyon tetszett a darab, van mondanivalója. De legközelebb hozzanak már egy népszínművet. Buta a mi népünk, az kell neki! Mit csináljunk?«

Úgy érzem, van mit csinálni! Nem elszigetelt jelenség. Magam is számtalanszor meggyőződtem, hogy a »mi népünknek« nem kell a komoly darab. Ez a »meggyőződés« azonban minden esetben közvetett úton jut el hozzánk. Némely kultúrvezetők, akik »ismerik« a közönség igényét, akik évek óta »csak ezzel foglalkoznak«, igyekeztek meggyőzni, hogy csak két változat létezik: vagy a régi, jól bevált recept szerint dolgozunk, s maradunk annál a műsorpolitikánál, amelyet a két háború közötti kispolgári világnézet táplál, vagy egyszerűen megszűnik a művelődés!?

Azt hiszem, hogy nem »szűnik« meg a műkedvelés. Ugyanis van egy harmadik, egy elfogadható változat is: az ésszerű műsorpolitika. És az öntevékenység, amely az embert »felemeli«. Konkrétan veszem az idei szemlét, példázva, hogy a darabválasztásban már a komoly igényesség is szóhoz jutott.

Példával a bajmoki szemle járt elől. Nézzük meg, hogy a magyar amatőrszínjátékosok milyen művekkel jelentek meg ezen a szemlén! A szabadkai Népkör Tennessee Williams *Ez a ház bontásra vár* című egyfelvonásosának három változatával. A doroszlói Móricz Zsigmond Művelődési Egyesület drámai csoportja Henrik Ibsen *Nóra* című színművével!!! A kupuszinai Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színjátékosai Emőd-Szirmai *Mézeskalács* című operettjével, ami egyébként semmiképpen sem sorolható a fércművek közé, s végül egy kísérlet: Hajnal Ferenc *Furfang és féltékenység* című vígjátéka a bajmokiak előadásában.

Összehasonlítás végett lapozzuk fel a bajmoki szemle 1972. évi műsorfüzetét. A kupuszinai Petőfi Sándor egyesület Balázs László *Piros szegfű* című háromfelvonásos zenés vígjátékát adta elő, az űrszállási Ady Endre Művelődési Egyesület Riviere *Paprikáscsirke* c. vígjátékát, míg a hazaiak Tabi László *Most majd elvállik* c. 3 felvonásos vígjátékát. Nem nehéz párhuzamot vonni a két szemle között műsorpolitikai szempontból.

A Tiszai Ünnepi Játékokon Koncz István újra csak tudunkra adta, hogy az amatőr színjátszás Kanizsán semmiképpen sem kíván egy olyan »szellemi önkiszolgálóvá« degradálódni, ahol csak az olcsó bizsuteria csillogása vakítja és tompítja semmivé a gondolatokat, az önmagát kereső ember még nem egészen mechanizált világát. A kanizsaiak Vesna Ognja-

nović és Budimir Nešić *Vallomások* című művét mutatták be nagy sikerrel. Komoly vállalkozás és mindenképpen helyes műsorpolitikai törekvés.

Ezen a szemlén azonban csak a kanizsaiaknak volt »bátorságuk« újat adni. A többiek egyelőre maradtak a könnyű, főleg üres daraboknál. A péterrévei műkedvelők Nádasi László *Okos bolondjával*, az újvidéki Petőfi Sándor Művelődési Egyesület színjátszói az *Egy bolond százat csinál* című vígjátékkal, a becsei műkedvelők ugyancsak vígjátékkal (*Egy vidám éjszaka*) szerepeltek, míg a temeriniek a *Palicsi nyár* című zenés vígjátékkal. Meg kell mondanunk, hogy a gyenge szövegek ellenére is kitűnő együttesek mutatkoztak be, ami biztató, mert azt jelzi, hogy komolyabb művekre is van erő!

Az észak-bánati szemlén, Törökkanizsán, a muzslyai Petőfi Sándor Művelődési Egyesület Padisák Mihály *A sztár is meztelen* c. zenés játékát mutatták be. Gyenge szöveg, s újból csak azt mondhatom, hogy: kitűnő együttes! A zrenjanini Madách tagjai ezúttal csak vendégként léptek fel Claude Magnier *Oscar* c. vígjátékával.

A kulai és verbászi szemlén egyetlen magyar együttes lépett fel, a kulai; Dunai Ferenc *Nadrág* c. vígjátékát mutatta be.

A turiai szemlén a szenttamási amatőrszínjátszók a *Tabáni orgonákat* hozták színre!

Sajnos, a »hagyományos« műsorpolitika egyelőre jelen van szemléinken, de már érezzük »visszavonulását«. Mindenestre lassan helyet ad ez a repertoárpolitika ama törekvéseknek, amelyek a vajdasági magyar amatőr színjátszást új tartalommal hivatottak telíteni. S valóban végső ideje, hogy belássuk, hogy az igénytelenség milyen mélyre süllyesztette a magyar amatőr színjátszás rangos színvonalát.

Szeretném, ha valaki egyszer megpróbálná felmérni, kiértékelni a vajdasági amatőr színjátszás műsorpolitikájának elmúlt öt esztendejét. Szeretném, ha valaki a tartományunkban élő többi nemzet és nemzetiség repertoárját összehasonlítná a miénkkel. Lesújtó eredményt kapna! A következtetés, a párhuzam eredménye pedig kétségkívül csak az lehetne, hogy a jelen pillanatban (az utolsó szemlét kivéve) a darabok megválasztása terén mi az utolsó helyen vagyunk, hogy amíg tíz évvel ezelőtt, gondolok itt elsősorban arra az időszakra, amikor a Madách aranykorát élte, a vajdasági magyar műkedvelés előkelő helyet foglalt el a tartományban, addig ma már csak itt-ott csillan fel valami.

Tavaly, de az idén is jó néhány előadást láttam a szemléken, s nem egyszer, őszintén megmondóm, keserű szájjal tettem fel önmagamnak a kérdést: Hát valóban ennyire igénytelen a mi közönségünk? Mert amikor a kikindaiak, táblás ház előtt, Dosztojevszkij művét, *A bűn és bűnhődés* színpadi változatát mutatták be szerbhorvát nyelven, hozzáértő, lelkes közönséget láttam, s amikor példának hoztam fel, amikor a mi hozzáállásunkkal próbáltam szembeállítani az ilyen darabválasztás célját, újra csak azt a lemondó mosolyt kaptam, amely mögött félreérthetetlenül ott volt a felelet: nem kell a komoly darab a mi közönségünknek.

S ez az a tény, amelybe nem lenne szabad belenyugodni, nem lenne szabad elfogadni, hogy a Vajdaságban élő magyar nemzetiség, amelynek színházkultúráját egyáltalán nem laza talajra építették, a *Paprikáscsirké*-nél, *A mit susog a fehér akác* vagy a *Tabáni orgonák* című daraboknál ne jusson tovább.

S talán éppen ezért az idei szemlé magyar vonatkozású kísérletei nemcsak jóleső érzéssel töltöttek el, hanem műsorpolitikánkkal kapcsolatos nézeteimet is alátámasztották. Elsősorban a Népkör, a kanizsaiak és a doroszlói műkedvelő együttesek bátor darabválasztási kísérletei, helyesebben »kitörései« jelezték, hogy mi sem riadunk vissza az új keresésétől.

S még egy példa, amely a műsorpolitikánkban bekövetkezett minőségi változásra utal: a középiskolás színjátszók megmozdulása. A fiatalok nem követik az eddigi »jól bejáródott« gyakorlatot, nem tisztelik a darabválasztás itteni hagyományait, és merészen, bátran nyúlnak a korszerű, nem mindig közönségikert biztosító darabokhoz. Tavaly például Peter Handke *Közönséggyalázás*, Wilder Hiawattan *Hálókocsi*, Déry Tibor *Óriás csecsemő* és a *Talpsimogató*, Deák Ferenc *A vak trió*, Platonov *Az apa hangja* és Albee *Az állatkert* című műve szerepelt műsorunkban. Az idén is hűek maradtak önmagukhoz a fiatalok és a következő műveket mutatták be a középiskolások újvidéki szemléjén: Hubai Miklós *Te Imre, itt valami ketyeg* c. művét, Kopeczky László *Kádár Kata* c. drámái közjátékát, Becset *Némajátékát* és két irodalmi összeállítást.

Véleményem szerint, s ezt többször is hangsúlyoztam, műsorpolitikánk elmozdult a holtpontról és azt hiszem, ma már nagyon sokan látják, hogy lemaradásunk tényezőit mindenekeelőtt a darabválasztás igénytelensége, egy bizonyos konzervatív elszigetelődés okozta, amely hosszú évekig a kispolgári szemlélet védőbástyája volt.

Egy-két objektív tényezőre, amelyek a darabválasztást nagy mértékben befolyásolták, rá kellene mutatni. Gondolok a megfelelő szövegek hiányára. Könyvtáraink nemigen fordítanak gondot a szövegek beszerzésére s így sok esetben az egyesületek kénytelenek a meglévő, a két háború közötti, különböző kétes értékű folyóiratok által közölt szövegek előadására.

Nem új a probléma. Amatőrszínházaink vezetői, kultúrmunkásaink már évekkel ezelőtt szorgalmazták a színpadi művek egy helyen való összegyűjtését. Ezen a téren komoly bírálat érheti a szövetséget is, mert a javaslat megoldására nem reagált kellő eredményességgel.

Jó lenne, ha most újra szorgalmaznánk ezt a kis, központosított szövegek-könyvtárat, szövegek-könyv-szolgálatot, mindegy, hogy miképpen nevezzük, amelyhez azután bizalommal fordulhatna minden egyesület, minden együttes. Talán helyes lenne néhány helyen, mondjuk Zrenjaninban, Kanizsán és Szabadkán létrehozni ilyen szövegek-könyv-szolgálatot, de természetesen egyetlen helyen is össze lehetne gyűjteni a műveket.

Első lépésként minden egyesület a meglévő szövegei egy példányát eljuttatná az általunk itt meghatározott helyre. Ezután a szövetség beszerezné a magyar irodalom, a hazánkban élő nemzetek és nemzetiségek drámairodalmának eddig magyar nyelven mégjelent műveit, és egyúttal a szomszédos országok (gondolok itt elsősorban Romániára) magyarul megjelent színpadi műveit. Jó lenne határidőnek megszabni mondjuk az év végét.

Ezután komoly figyelmet kellene fordítani az időközben megjelenő művekre, és amennyiben úgy látjuk, hogy érdemes őket lefordítani, azonnal ki kell adni a fordítóknak, hogy ezzel is biztosítsuk egyes művek időszerűségét.

Természetesen figyelemmel kell kísérni a világirodalom drámatermését is. Egyszóval: minden lehetőséget ki kell használni, hogy az általunk létesített kis könyvtárat gazdagítsuk.

Összegezőképpen: műkedvelő együttesünk az új évadban ezekhez, vagy ha csak egy lesz, hát ehhez fordulnának szöveggönyvért. Következtesnek kellene lennünk a megvalósításban, mert csak úgy jutunk túl a pusztá elképzelésen.

JEGYZETEK, ÉSZREVÉTELEK

Az elgondolás régebb keletű! Egy közlőny, vagy nevezzük inkább tájékoztatónak, szükségességét már évek óta érezzük. Vajdaságban az amatőrizmus igen szerteágazó tevékenységet fejt ki. Őt nyelven művelik, de egymás munkáját, eredményeit valahogy nem tudjuk figyelemmel kísérni, a szerzett tapasztalatokat egymásnak átadni. A tájékoztató belső használatra készülne. Őt nyelven jelenne meg negyedévenként és — mint már említettem — az egyesületek munkáját kísérné figyelemmel, tudósítana arról, ki mit készít, közölné az összegyűjtött szöveggönyvek, színpadi művek katalógusát stb. Tehát állandó kapocs lenne az egyesületek között, a munka folyamatosságát és összehangolását szolgálná.

Az anyagiakat a végére hagytam, ugyanis ez az a szempont, ez az az akadály, amely előtt megtorpan az ember. Szinte megdöbbenő az a közöny, amellyel egyes községek a műkedvelés iránt viselkednek. Hogy a kulturára szánt anyagiakból valóban csak a morzsák jutnak a műkedvelő tevékenységre, ahhoz nem fér semmi kétség. De hát miért? Véleményem szerint azért, mert a községekben a művelődési közösségek, illetve azok, akik ezeket a közösségeket képviselik, szinte kizárólag az intézményszerű kultúrával törődnek, s egyszerűen nem érdekli őket ez a tevékenység (természetesen itt is találkozunk jó példával, amikor a község szívében viseli a műkedvelés ügyét, s említsük mindjárt meg Temerint, Kulát, Zombort, ahol ezzel a tevékenységgel nem bánnak mostohán). A művelődési öntevékenység ilyen jellegű megnyilvánulása, amely az öntevékenységnek megszemenően a legnépszerűbb formája, amely a népművelés legkézzelfoghatóbb példája, elsikkad, kulturális életünk periferiájára kerül s onnan, mint azt az utóbbi időben érezzük, csak a lelkesedés mozdítja el. Jó lenne, ha a lelkesedés mellett egyszer már az anyagiak is jelen lennének műkedvelésünk fejlesztésében, ha egyszer már elkerülnénk a csúcskultúrák árnyékából!

Javasolom, hogy még a közeljövőben az egyesületek vezetői, társadalmi munkások, üljenek le községük legilletékesebb politikusaival és öszintén, kertelés nélkül tárják fel helyzetüket. A művelődési érdekközösségek, ha a pártlevél szellemében mérik fel a művelődés jelenlegi helyzetét, nem fordíthatnak többé hátat ennek a szerteágazó és tömeges művelődési tevékenységnek, nem tehetik félre magát a társult dolgozót, mert, mint azt Varga László az *Egy művelődéspolitikai modell buktatói* című írásában kiemelte: »... az öngazgatású szocialista társadalom kultúrája nem lehet csupán a kevesek, a hozzáértők, az arra predesztináltak kultúrája; a kultúra vívmányait, a művelődési értékeket hozzáférhetővé kell tenni a dolgozó ember számára. Ez kétirányú folyamatot feltételez: egyrészt a műve-

lődési intézmények kitérülését, merészebb és korszerűbb felsorakozását az úgynevezett művelődési piacon, másrészt, és most a folyamatnak erről a részéről van szó, képesíteni kell a dolgozót, hogy magáévá tegye a tulajdonképpeni értékeket.« Mert, s újra Varga Lászlót idézem: »... az öngazgatású társadalom kultúrájának alappillére a műalkotáspártoláson kívül a tulajdonképpeni művelődési öntevékenység elterjesztése.«

Az anyagiakkal kapcsolatban van azonban egy szerény megjegyzésem. A közelmúltban egyik kisvárosunk kulturális vezetőjével beszélgettem. Az anyagiak hiányáról folyt a szó, amikor megjegyezte: »Ha csak kétmillióval kapnánk többet, hát akkor a *Csárdáskirálynőt* is ki tudnánk hozni!« Úgy érzem, s hiszem, sokan osztják véleményemet, hogyha a kultúra szegényes »pénzeszsákja« többet is juttat a műkedvelésre, akkor azok részesüljenek előnyben, akik érdemleges munkát végeznek vagy szándékoznak végezni. A *Csárdáskirálynő* példája semmiképpen sem a komoly, az alapos műkedvelő munka előhírnöke.

A másik dolog még szembetűnőbb. Vannak olyan együttesek, amelyek évente csak egy bemutatót tartanak. Óriási összegeket fektetnek bele az előadásba, amelynek elsődleges célja, hogy mindenkit elkápráztasson. Az ilyen nagyzási hóbort, az ilyen reprezentatív előadások, a kizárólag fesztiválegyüttesek semmiképpen sem szolgálhatják a pozitív értelemben a műkedvelés ügyét.

A »bőség kosarából« először is azok merítsenek, akik lelkesedésből jelesre vizsgáltak, akik folyamatos munkával, néha emberfeletti odaadással, mostoha körülmények között is vállalják a munkát. Tehát: az igazi, a sallangmentes munkát kell figyelembe venni.

Sok helyen panaszkodnak, hogy a pedagógusok nemigen kapcsolódnak be a műkedvelő munkába. Passzivitásuk mindenesetre komolyan kihat egy-egy falu vagy város amatőr színjátszóinak munkájára. Ugyanis ők a leghivatottabbak, hogy örködjenek a nyelvi tisztaság felett, hogy a beszélt nyelv mentesüljön minden idegen hatástól, hogy ne váljék valami kétségbeejtő keverék-nyelvvé. Az ő segítségükre mindenképpen szükség lenne. A Sturc Józsefek a műkedvelés örök, ragyogó gyöngyszemei, s munkájuk felmérhetetlen. Jó lenne, ha a műkedvelés valamiképpen mégis helyet kapna pedagógusaink amúgy is zsúfolt órarendjében! Sokat nyerne vele műkedvelésünk.

Befejezésül, vitaindító írásomnak zárószavaként, újra Varga Lászlót idézném: »Szinte felmérhetetlen feladatok hárulnak tehát a művelődési egyesületekre, a művelődési otthonokra és a modern művelődési öntevékenység megannyi új formájára.«

Hiszem, hogy ha együttes erővel fogunk hozzá a feladatok elvégzéséhez, ha vállaljuk a munkát, akkor nem kell aggódnunk műkedvelésünk holnapjáért.

A Vajdasági Amatőrszínházak Szövetsége a közelmúltban tanácskozára hívta össze a tartomány műkedvelő együtteseinek vezetőit, hivatásos és amatőr rendezőket, színészeket, ismert közéleti munkásokat, hogy megvitassák az itt élő magyarság öntevékeny színjátszásának időszerű kérdéseit. Ezen a megbeszélésen hangzott el Faragó Árpádnak, a szövetség alelnökének fenti vitaindító írása.